

Nr 118.

Godkänd av första kammaren den 18 maj 1915.

Godkänd av andra kammaren den 18 maj 1915.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande under viss förutsättning till Uppsala spårvägsaktiebolag av den till Ultuna egendom hörande utgården Graneberg i Uppsala län, samt en i ämnet väckt motion.

(Jordbruksutskottets utlåtande nr 57.)

Till Konungen.

I en till riksdagen den 26 mars 1915 avlåten proposition, nr 140, har Eders Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva,

att — under förutsättning att mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Uppsala spårvägsaktiebolag avtal om anläggande och trafikerande på bolagets bekostnad och genom dess försorg av spårväg mellan Uppsala och Ultuna träffas i huvudsaklig överensstämmelse med styrelsens för nämnda bolag i statsrådsprotokollet omförmälda förslag den 30 oktober 1914 med däri enligt bolagsstyrelsens protokoll den 14 mars 1915 gjorda ändringar och tillägg jämte de ytterligare villkor och förbehåll, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva — den till Ultuna egendom hörande utgården Graneberg må med äganderätt överlätas till nämnda spårvägsaktiebolag mot en ersättning av 30,000 kronor att kontant betalas vid tillträdet; samt

att nämnda ersättningsbelopp, 30,000 kronor, må av Kungl. Maj:t användas till inköp av skogbärande mark för Ultuna egendoms räkning och att, intill dess detta skett, dess avkastning må användas till inköp av skogsprodukter eller bränsle av annat slag för egendomens behov.

I sammanhang härmed har riksdagen till behandling förehaft en i anledning av nämnda proposition inom riksdagen väckt motion, däri hemställts, att riksdagen med avslag å Eders Kungl. Maj:ts proposition ville anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes verkställa förnyad utredning dels beträffande utgården Granebergs under Ultuna verkliga storlek och värde, dels angående lämpligheten av att kronan avhänder sig hela egendomen eller någon del därav, och dels slutligen om och i så fall på vad sätt i eventuella försäljningsvillkor bör ingå skyldighet för köparen att till Ultuna bygga och trafikera spårväg jämte villkoren härför och i sammanhang härmed jämväl taga under omprövning övriga med en försäljning av egendomen samhörande frågor samt därefter för nästkommande riksdag framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Till stöd för motionen har anförts följande:

»I Kungl. Maj:ts proposition nr 140 föreslås

att — under förutsättning att mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Uppsala spårvägsaktiebolag avtal om anläggande och trafikerande på bolagets bekostnad och genom dess försorg av spårväg mellan Uppsala och Ultuna träffas i huvudsaklig överensstämmelse med styrelsens för nämnda bolag ovanberörda förslag den 30 oktober 1914 med däri enligt bolagsstyrelsens protokoll den 14 mars 1915 gjorda ändringar och tillägg jämte de ytterligare villkor och förbehåll Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva — den till Ultuna egendom hörande utgården Graneberg må med äganderätt överlätas till nämnda spårvägsaktiebolag mot en ersättning av 30,000 kronor att kontant betalas vid tillträdet; samt

att nämnda ersättningsbelopp, 30,000 kronor, må av Kungl. Maj:t användas till inköp av skogbärande mark för Ultuna egendoms räkning och att, intill dess detta skett, dess avkastning må användas till inköp av skogsprodukter eller bränsle av annat slag för egendomens behov.

Här bör först erinras om, att redan vid bildandet av Uppsala spårvägsbolag framhölls som ett framtidsmål önskvärdheten att genom spårvägens utdragande till Mälaren kunna bereda Uppsala stads innevånare tillfälle att på ett bekvämt och billigt sätt komma ut till luft och vatten. Klart är också att det här föreligger ett verkligt och stort behov av kommunikationsleder ej blott för Uppsalaborna för att sätta dem i till-

fälle att komma ut till Mälarstranden utan även för befolkningen i orten, där spårvägen skulle komma att gå fram, i synnerhet för de många familjer, som äro boende vid Ultuna och alldeles särskilt för därvarande betjäningfamiljer, vilka icke i likhet med lärarefamiljerna åtnjuta förmånen av vissa fria skjutsar för att kunna komma i snabb och bekväm förbindelse med staden. Vad sedan särskilt angår Ultuna lantbruksinstitut som sådant, är det påtagligt att för detsamma skulle vara fördelaktigt att få spårvägsförbindelse med Uppsala.

Men om jag därvid icke fullt kan dela Ultunastyrelsens mening att här verkligen förefinnes ett *så stort* statsintresse, som styrelsen vill göra gällande, är det beroende därpå, att styrelsen icke förebragt någon utredning huruvida ett verkligt behov att utbilda ett större antal elever än det som f. n. kan mottagas förefinnes, samt på ovissheten huruvida det är att antaga att tillströmningen av sökande skall även för framtiden bli lika stor som hittills, samt för den händelse så skulle bli förhållandet, huruvida de i utsikt ställda besparingar, som komme att uppstå därigenom att staten skulle slippa att uppföra byggnader till avsevärda belopp, i verkligheten kunna göras. Skulle det icke kunna antagas att ifrågavarande behov av byggnader i en snar framtid kommer att göra sig gällande även fastän spårvägen kommit till stånd? Och är det så alldeles säkert, att det bleve billigare för staten att utbetala hyresersättning till lärare, som eventuellt skulle komma att bo i Uppsala? Och vidare, är det troligt att det skulle vara lika fördelaktigt för eleverna att bo i staden under sin studietid som vid Ultuna?

Beräkningen av de besparingar, som skulle kunna göras genom indragning av skjutsar vid Ultuna, måste betraktas som överdrivna, all den stund det väl knappast kan tänkas att vare sig institutets rektor eller egendomens förvaltare vilja eller åtminstone vad den senare angår, ens kunna avstå från skjutsar för sina tjänsteresor.

Det är alltså endast familje-, torg- och skolskjutsarna för lärarnas barn, som skulle kunna indragas.

Det åsatta värdet på egendomen Graneberg måste betraktas som synnerligen lågt, särskilt med hänsyn till dess läge vid Mälarens vackra strand i närheten av Uppsala.

Vad angår de båda skogsvärderingarna, som differera på nära 19,000 kronor, må sägas att den av kronojägaren Schubert utförda, genom uppmätning av varje träd och värdesättning av de olika dimensionerna och särskilda trädslagen var för sig, väl torde få betraktas som den mest tillförlitliga, då däremot jägmästare Svensons, som utförts genom

att proportionellt skiftesvis beräkna virkesmassan och därefter värdet i endast två olika pris, torde få betraktas som mindre tillförlitlig.

Men även om man skulle godkänna departementschefens sätt att genom att taga medelvärdet mellan de två olika summorna bestämma egendomens saluvärde, kan det väl ej vara rimligt för staten att inlåta sig på en affär varigenom den skulle avhändas ej blott ett betydande värde utan motsvarande eller full ersättning, utan även beröva Ultuna gård dess enda skogstillgång. Detta så mycket mindre som godsägare Bergs i Ultunastyrelsen gjorda yrkande, nämligen att Ultuna skulle erhålla en mot den årliga skogsintäkten från Graneberg svarande utstämpling från närliggande kronoparker, ej av domänstyrelsen kunnat godkännas. Och här måste väl var och en, som verkligen vill något tillgodose Ultuna *egendoms* intresse, helt och fullt instämma i godsägare Bergs reservation, där han säger: 'Med kraft måste jag däremot framhålla, att förlusten av Granebergs skog för Ultuna egendom skulle bliva högst kännbar. Skogstillgången är visserligen ej så stor, att egendomens hela behov av skogsprodukter kunnat fyllas från denna skog, men då skogsväxten varit synnerligen god, har Ultuna i denna skogstillgång, som dessutom varit den enda för Ultuna, haft en synnerligen värdefull möjlighet att tillgodose sitt behov av reparations- och gagnvirke, ävensom i icke obetydlig grad av bränsle. — — — — Genom Granebergs försäljning skulle Ultuna egendom komma att bliva skoglös. Det synes mig vara en mycket dålig hushållning att ställa så till, att en så stor egendom som Ultuna med Kungsängen saknar all skogstillgång. Därtill kommer, att för elevernas vid lantmannaskolan allsidiga utbildning ej torde vara alldeles utan betydelse, att de få åtminstone i någon mån deltaga i skogsarbete.' Men även i andra avseenden har Graneberg ett synnerligen stort värde för Ultuna. Så kan nämnas, att förutom det där bedrivna jordbruket, finnes där sommarbete samt vinterfoder för cirka trettio djur, därav större delen utgöres av ungdjur, för vilka vistelsen vid Graneberg under uppväxttiden måste anses som synnerligen välgörande. Från dessa djur rekryteras också Ultuna tuberkelfria kreaturstam, vilket väl ej borde vara betydelselöst för egendomen.

Departementschefen säger å sid. 11 i nådiga propositionen.

'Egendomen Graneberg är belägen vid norra stranden av Mälarens fjärd Ekoln mellan Flottsund och Vårdsättra samt synes enligt införskaffad karta erbjuda utmärkt tillfälle för anordnande av villatomter samt för sport och bad m. m., när spårvägen kommit till stånd. Härigenom kommer värdet å Graneberg säkerligen att avsevärt stiga, men då denna värdestegring framkallas av spårvägsförbindelsen, torde den ej nu böra

tagas i betraktande, utan egendomen uppskattas till det värde den har i sitt nuvarande skick och under nuvarande förhållanden. Mot det i sådant avseende beräknade värdet, omkring 87,000 kronor, synes mig någon grundad anmärkning icke skäligen kunna göras.

Därom torde meningarna emellertid vara delade. Egendomens värde är helt säkert, även med de kommunikationer som för närvarande finnas, väsentligt högre än Ultunastyrelsen vill göra gällande. I sammanhang härmed bör erinras, att vid egendomen Krusenberg, som ligger på andra sidan av Mälaren och mycket längre bort från Uppsala och som aldrig kan få så fördelaktiga kommunikationer som Graneberg, har sålts och säljes fortfarande tomter till ett pris av 10 öre kvadratfoten. Ungefär samma och kanske till och med högre torde tomtvärdet nu vara vid Flottsund, intill Granebergs gräns.

Egendomens strand, som erbjuder utomordentligt vackra byggnadstomter, utgör i längd något över två kilometer och lämpar sig, med tillhörande tre holmar, synnerligen väl för anläggande av strandbad, och är sålunda, om egendomen kommer att exploateras, av ett betydligt värde.

Men om man stannar vid att värdera den efter det i närheten gängse tomtvärdet, skulle vid en försäljning av endast cirka 40 tunnland, utgörande de egentliga strandtomterna, med ett pris av omkring 10 öre kvadratfoten, värdet uppgå till en summa av 224,000 kronor, eller låt oss säga i runt tal 200,000 kronor, och ändå skulle endast ej fullt en femtedel av hela egendomen ha avyttrats.

Om man alltså, med verkliga skäl, kan säga att egendomens värde väsentligt skruvats nedåt, så torde man, vad beträffar kostnaderna för spårvägen till Ultuna, som av spårvägsbolaget upptagits till ett pris av 147,000 kronor, kunna konstatera ett motsatt förhållande.

Om det hela torde lindrigast kunna sägas, att det verkar en smula konstruerat. Frågan är dock allt för viktig för att behandlas utan föregående grundlig utredning, och sådant förslaget nu föreligger, torde det väl knappast kunna av riksdagen bifallas.

Då emellertid egendomen Graneberg genom sitt utmärkta läge lämpar sig synnerligen väl till ett kolonisamhälle, torde måhända åtminstone någon del av densamma böra av staten avlätas för att exploateras till villatomter samt till anläggning av bad och folkpark, varför frågan synes mig bliva bäst löst genom att åvägabringa en ny utredning i syfte att utröna, dels om hela egendomen Graneberg eller endast någon del därav, med undantag av den värdefullaste skogen, kan utan olägenhet för Ultuna försäljas, dels om och i så fall på vilka villkor i försälj-

ningen bör ingå skyldighet för köparen att bygga och trafikera spårväg till Ultuna och dels huru statens intressen vid försäljningen i alla avseenden kunna bäst tillgodoses.

I sammanhang härmed torde böra påpekas, att den ovillighet att träffa uppgörelse angående köpet, som enligt vad departementschefen framhåller i viss mån tycks vara rådande hos Uppsala spårvägsbolag, torde ha sin orsak däri, att nämnda bolag här kunnat uppträda som den enda spekulant, med vilken Ultunastyrelsen haft att underhandla. Det torde dock icke vara otänkbart, att om tillfälle därtill gives, även andra spekulanter kunna finnas, som äro villiga att upptaga tävlan med Uppsala spårvägsbolag. I sammanhang härmed bör omnämnas att planer verkligen varit å bane i syfte att efter förvärvande av Granebergs gård anlägga och trafikera spårväg förbi Ultuna till Mälaren, men hava dessa planer, åtminstone tillsvidare, strandat på grund av de kritiska förhållanden, som inträdde i och med krigsutbrottet sistlidne höst.

Om det alltså på goda grunder kan vara att förmoda, att väsentligt större ekonomiska fördelar för staten äro att vinna vid försäljningen av Graneberg eller någon del därav än vad kungl. propositionen erbjuder, borde ingen tvekan råda om att den bör av riksdagen avslås samt att ärendet bör bli föremål för förnyad utredning. Som ytterligare skäl härför kan anföras, att under sista tiden vid Ultuna påträffats en äldre karta än den efter vilken egendomens areal beräknats och vilken karta visar, att arealen skulle överstiga den i kungl. propositionen angivna med omkring tio hektar. Man vet ju på så sätt ej ens bestämt huru stor egendomen är, än mindre dess värde.»

Av den i ärendet lämnade utredningen framgår, att den tillämnade spårvägsanläggningen mellan Uppsala och Ultuna skulle medföra avsevärda fördelar för såväl Ultuna egendom, som det dit förlagda lantbruksinstitutet. Förutom ett beräknat ökat värde å nämnda egendom äro bland dessa fördelar, såsom i statsrådsprotokollet framhållits, främst att märka den goda förbindelse med universitetsstaden, som lärare- och annan vid institutet anställd personal genom spårvägslinjens inrättande skulle erhålla, möjligheten för elever att bo i staden, de besparingar, som beräknats uppstå genom indragning av en del därigenom obehövliga skjutsar, samt det minskade behovet av nybyggnad vid institutet.

Ehuru det på grund härav icke torde kunna bestridas, att det ur olika synpunkter vore synnerligen önskvärt, att spårvägsanläggningen komme till stånd, måste emellertid vid bedömandet av den nu föreliggande frågan tillses, att de ekonomiska uppoffringar, som staten

enligt förevarande förslag ju skulle komma att göra, icke bliva alltför stora i förhållande till fördelar, som å andra sidan kunna vinnas. Vid övervägande härav har riksdagen i anledning av vad i förenämnda motion anförts och i övrigt under ärendets behandling förekommit, fått den uppfattningen, att förslaget i dess nuvarande skick icke utan vidare torde vara att förorda. Oavsett det för Ultuna egendom synnerligen ofördelaktiga i att bliva berövad sin enda skogstillgång, förefaller det nämligen riksdagen som om utredningen i fråga om egendomen Granebergs värde och kostnaderna för spårvägsanläggningen icke föreligga i sådant skick, att det för riksdagen är möjligt att bilda sig en bestämd uppfattning om förslagets antaglighet. Enligt riksdagen från styrelsen för lantbruksinstitutet tillhandakomna upplysningar har nämligen vid företagen ny uppmätning befunnits, att sistnämnda egendom innehåller en areal, som med icke mindre än omkring 20 hektar överstiger den i propositionen angivna och riksdagen har icke kunnat avgöra, vilken verkan berörda omständighet bör hava å beräkningen av egendomens värde. De av vederbörande jägmästare och kronojägare verkställda uppskattningarna av ståndsskogens värde, vilka givit vitt skilda resultat, hava ock föranlett en viss tvekan beträffande tillförlitligheten av det åsatta värdet å skogen. Riksdagen har även inhämtat, att å egendomen Graneberg redan äro med nyttjanderätt upplätta åtskilliga tomter, om vilka statsrådsprotokollet icke innehåller några upplysningar. Något förbehåll till tryggande av dessa besittningshavares möjligen berättigade anspråk att få ytterligare arrendera tomterna eller för skäligt pris inköpa desamma föreligger icke heller. Härjämte vill riksdagen framhålla, att Uppsala stad enligt riksdagens mening måste anses hava det intresse av spårvägsanläggningen, att ekonomiskt bidrag från stadens sida kan ifrågasättas. Det synes därför riksdagen, som om med den slutliga prövningen av det utav spårvägsbolaget framställda anbudets antaglighet lämpligen borde anstå, tills nu anförda förhållanden underkastats en ytterligare granskning. Skulle efter en sådan förnyad undersökning det alltjämt finnas fördelaktigt för staten att med spårvägsbolaget träffa överenskommelse i förevarande hänseenden och bolaget fortfarande finnas därtill villigt, läser Eders Kungl. Maj:t icke underlåta att ånyo framlägga förslag därom för riksdagen.

Under åberopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke av riksdagen bifallits.

Stockholm den 18 maj 1915.

Med undersåtlig vördnad.